

Benjamin Ivanič

ZAŠTO NAM NISU REKLI?

Biti u povijesnom zbivanju za mene znači živjeti u ovisnosti, u prvom redu u ovisnosti o prostoru i vremenu, u kojima se nalazim, i o svemu onome što je s tim prostorom i vremenom dano za moj povijesni razvitak. Ipak, ne volim se kroz korito povijesnog zbivanja prebacivati kao komad drveta koji ne zna kamo bujica njime zakreće i što s njime hoće, nego nastojim, ploveći morem povijesnog događanja, kao lađar predstavljati sebi ciljeve brođenja, ispitivati vjetrove, izračunavati kurseve vožnje ...

To činim i u sadašnjem času.

Jednom mi se nametnula živa misao o Kristovoj mucij koja nas je otkupila. Ne prezirući tu muk, a niti je umanjujući i priznavajući joj da je u onom povijesnom času u kojem se zbila i bila podnesena, na ljestvici privatnih i javnih ljudskih patnja bila najgorča i najsrमतnija, ipak se moj duh nije mogao oteti dojmu da je u povijesti trpljenja bilo još gorčih kaleža i prokletijih sudbina, koje su ljudi proživjeli. Zašto ovi drugi nisu otkupitelji svijeta, ili jedan od njih? Po čemu je Isusova muk zaslužila da bude otkupiteljska? Ako je to mir s kojim je podnesena, zašto onda nije Sokratova smrt otkupila svijet, koja je takoacr mirne i nepomućene savjesti prihvaćena i proživljena? Ako je to nesebičnost i želja dati se za druge, za braću, zašto onda Antigonina smrt, dana za pokop brata, nije otkupiteljska, a da i ne spominjem smrti tolikih proroka u domu Izraelovu i izvan njega? Svi su oni umirali nedužni kao janjci i nesebična široka srca koliko je širok svijet.

Moram priznati da sam se pri tim mislima osjećao nelagodno, kad iznenada upade u moje razmišljanje misao o Kristovu božanstvu. Eto ti rješenja, pomislih. Krist je isto trpio kao i drugi, ali nije bio isto kao

drugi. Oni ljivi, a on Bogočovjek. I moje su misli letjele naprijed u istom smjeru, dok nisam u sebi najednom osjetio pokret protiv nečega. To nešto protivničko sve se više približavalo mome duhu, a sastojalo se u ovome:

Za vrijeme koncila i poslije njega govorilo se i pisalo kako smo mi katolici preuveličali ulogu Kristove muke do te mjere da smo gotovo zaboravili na uskrsnuće, da uskrsnuću nismo pridavali otkupiteljsku ulogu, da nam je uskrsnuće u kristologiji svedeno na korolarij, dok nas je Krist zapravo otkupio svojim uskrsnućem. Zamjeralo se sv. Tomi što je uskrsnulog Krista sveo samo na sliku našeg uskrsnuća (*causa exemplaris*) i na njegovo izvođenje (*causa efficiens*), a nijekao da je Krist svojim uskrsnućem zaslužio naše otkupljenje.

Slušajući to, uvijek sam pri tome osjećao da bih se morao, kad bih htio u to povjerovati, odreći nečega čega se nisam mogao odreći. Sad jasnije vidim otkud je dolazio imperativ da se u djelu otkupljenja odlučna uloga dodijeli uskrsnuću. Dolazio je od induktivne kristologije, koja stavlja u pitanje kalcedonski model vjerovanja u Krista, a time i Kristovo božanstvo, pa joj nije preostalo drugo nego da svu otkupiteljsku snagu stavi u uskrsnuće. Budući da muka i smrt jednog čovjeka ne mogu temeljiti djelo otkupljenja, otkupljenje postaje ovisno o Božjem prihvaćanju Kristove muke i smrti, o Božjem odgovoru na njih. Taj se odgovor očituje uskrsnućem, koje kao Božje djelo svjedoči da je Krist uskrsnućem postigao pobjedu nad grijehom i tako stvorio čovjekovu definitivnu sliku.

Da li smo toga bili svjesni dok se govorilo o važnosti uskrsnuća na prije spomenuti način, ili smo pri tome postupali nekritički? Ako je istina prvo, onda se s nama, koji ne stavljamo Kristovo božanstvo u pitanje, kušalo manipulirati. Ako je istina drugo, tada je u ekstremnom naglašavanju uskrsnuća bila prisutna doza naivnosti, koja se može ispričati revnošću, i izlaganje manipuliranju, koje odbija da se danas naivnost ispričava revnošću.

Da je to bio osamljeni slučaj, ne bih se na to u sebi osvrtao. Ali imam dojam da je bilo još sličnih slučajeva.

Za vrijeme Mariološkog kongresa u Zagrebu 1971. bilo je i takvih koji su tvrdili da Marija nije znala, da nije bila odmah svjesna Ja je Majka Božja. Danas pak čitamo, što su generacije već u vrijeme dekreta *Lamentabili* čitale, da Krist nije bio svjestan da je Bog. Zanimljivo da nam oni, koji su nijekali Mariji svijest bogomajčinstva, nisu rekli da to čine zato da bi se Kristu mogla poricati svijest božanstva. Ili oni možda nisu bili svjesni, da je nijekanje svijesti bogomaterinstva bilo instrumentalizirano?

Sada, kad su neki Kristovo božanstvo doveli u pitanje ili ga zamračili, ia nikako ne mogu vjerovati da se opis Isusova djevičanskog začeca s\ odio na poruku o Isusu otkupitelju kao čistom daru s neba u ime mrž-

nje na maniheizam i iz ljubavi na ispravno shvaćanje braka u našim vjerničkim srcima. A nastupalo se tako. Pitam se, nije li i pri tome bila prisutna svjesna ili instrumentalizirana nesvjesna nakana da se utre put k vjeri u Krista, doduše jedinstvenog čovjeka, ali ne po Kalcedonskom saboru definiranog Bogočovjeka, koje bi djevičansko rađanje dozivalo (*convenientia*).

Nedavno sam čitao da je Ivan Pavao II. kazao da se dijete krštenjem ne ugrađuje samo u vidljivu zajednicu vjernika, nego da se tu radi i o još nečem dubljem. Sjetio sam se hvalopojki kod nas nad ugrađivanjem krštenika u vjeru, nadu i ljubav zajednice, dok ono dublje nije bilo tako živo analizirano. Ali što je ono dublje, što se zbiva kod krštenja, ako Krist nije Bog? Onog dubljeg, onog Bogočovjekova koncentrata za izgradnju Mističnog tijela Kristova naprosto nema. Jasno mi je onda za čim je išlo skretanje naše pažnje s milosnog elementa kod krštenja na dinamiku vidljivog ili religiozno-psihološkog zajedništva. Jasno mi je i to zašto se pjevao rekvijem nad koncepcijom Crkve kao Mističnog tijela Kristova, a prenaglašavala, gotovo do isključivosti, koncepcija Crkve kao Božjeg naroda. Ali zašto se ta svrha nije pošteno i otvoreno rekla, nego se govorilo o dotrajalosti ideje Mističnog tijela, kako nas ta ideja vodi izvan povijesnog zbivanja, kako je plod romantizma i kako zanemarujemo socijalne dimenzije krštenja i dimenzije Crkve kao povijesne institucije?

Jednom mi je mladi svećenik izrazio svoju radost i zadovoljstvo nad pročitanim brušurama o istočnom grijehu. Bila mi je draga njegova radost, koja je bila u tako visokom stupnju da je u meni izazvala radoznalost pa sam odlučio i sam pročitati tu brošuru. U njoj je istočni grijeh sveden na grijeh svijeta, na grešnu situaciju u koju čovjek rađanjem uleti. Kako mi je sve to bilo poznato, omlohavio sam u čitanju i brzo prešao na zaključni tekst, koji je odgovarao na pitanje: što se zbiva kod krštenja? Obraćanje i oproštenje osobnih grijeha. Budući da dijete nema osobnih grijeha, nije mu potrebno ni krštenje. Koliko god se s time ne slažem, bilo mi je drago to pročitati. Već su me, naime, izmorile instrumntalizirane motivacije zašto djecu ne treba krstiti: da čovjek doživi krštenje kao zreo duh, da ima u kršteniku mjesta za odluku, da ne bude napuštanja krsnog zavjeta kao nečega što je u djetinjstvu nametnuo bez obaziranja na čovjekovu volju itd. Dobro, sve to mogu biti razlozi, ali zašto se ne kaže onaj glavni i temeljni razlog, koji sve ove nosi? Zašto se ne kaže otvoreno da djeci krst nije potreban? Poštuju li se takvim zakamufliраним izlaganjima vjernici pred koje se iznosi evanđeoska poruka? Protestira se u ime njihove zrelosti i traži dokidanje krštenja djece, a po drugoj strani preko te iste njihove zrelosti grubo se prelazi ne dajući im pravi uvid u samu stvar, kao da su nezrela djeca ili lutke za izvođenje prizora po želji ruke iza zastora.

Uvijek mi je bio čudan govor o temeljnom principu mariologije. Meni je bilo tako razumljivo da je to Marijino bogomaterinstvo. Ali, eto, to je izraz, rekli su, težnje za spekulacijom, težnje za otkidanjem od Biblije, koja je plodnija od jednog metafizičkog pojma bogomaterinstva. Kušati sve »izvući« iz bogomaterinstva znači izložiti se opasnosti osiromašenja mariologije svetopisamski izrađene itd. Prema novijem prijedlogu temeljni bi princip mariologije bio: Marija je ona koja je vrhunski sudjelovala u Kristovu čovještvu. I lijepo se kaže da je to nadpojam koji u sebi sadržava i bogomaterinstvo. Međutim, što ako netko ustvrdi da Kristovo čovještvo nema veze s božanstvom? Spasili smo mariologiju pa, prema tome, nismo ništa zla učinili, premda smo izgubili Marijino bogomaterinstvo — zar ne? Misle li na to predlagači novijeg temeljnog principa mariologije? Ako misle, zašto nam ne kažu? Ako ne misle, zašto su tako nastrojani da se lako instrumentaliziraju?

Sad bolje shvaćam odgovor H. U. von Balthasara Kiingu, koji je u svom kritičkom prikazu rada i ponašanja Ivana Pavla II. ustvrdio da je sadašnji Papa izdao baštinu Ivana XXIII. i Pavla VI. i da se misli vratiti na staro. H. U. von Balthasar misli da se papa Ivan Pavao II. ne misli vraćati na staro, nego da želi samo učvrstiti i osigurati temelje na kojima kršćanstvo počiva, a to je prije svega Kristovo božanstvo. H. U. von Balthasar maskiranoj težnji da se opet dopusti dovoditi Kristovo božanstvo u pitanje suprotstavlja otvoren govor o tom božanstvu. Najradije bih završio tvrdnjom da je toj metodi otvorenosti osvanuo dan, ali ne smijem tako reći, jer toj metodi sviće svaki dan s jednakom aktualnošću.

U svjetlu svega iznesenog razumijem odluku Kongregacije za nauku vjere, da bogoslovima — budućim svećenicima i propovjednicima evanđeoske poruke — ne može predavati teolog kao što je profesor H. Kiing, koji ne stoji u skladu s učiteljstvom Crkve.